

TÜRK İSLAM EDEBİYATI

KISA ÖZET

Ünite 1: Din ve Edebiyat

Din, farklı disiplinler açısından ele alınıp tanımı yapılan bir kavramdır. Kelimenin etimolojik kökeni ve tariflerinin yanında, kaynağı, tasnifi, bireyi ve toplumu etkileyen ilkeleri ve esasları itibarıyla de tanımlanmıştır.

Bununla birlikte edebiyat açısından dinin tarifini yapmak güçtür. Çünkü din, bir yönüyle edebiyatın kaynağıdır; diğer yönüyle de, tanınmasında, yayılmasında ve kültürel değerlerini oluşturmasında edebî eserin dil, ifade ve formlarından yararlanan bir sosyal kurumdur.

Din ve Edebiyat

Edebiyat, dile bağlı bir sanattır. Bir kavram olarak dilimizde Tanzimat sonrasında kullanılmaya başlayan **edebiyat**, insana ait bir duyguyu, düşünceyi, hayali, yorumları, tutumları, gözlemleri dilin imkânlarıyla en güzel şekilde anlatma sanatıdır. Diğer bir ifadeyle **edebiyat**, duygu, düşünce veya hayallerin heyecan, hayranlık ve estetik zevk uyandıracak şekilde ifade edilmesidir.

Din ve edebiyatı arasındaki ilişki

- Dile bağlı bir sanat olan edebiyat, başlangıçta dinî törenlerde ortaya çıkmıştır.
- Başlangıçta din adamları, aynı zamanda ilk sanatkarlardır. Dinî ayini idare eden şaman, bu görevinin yanında, şifacı, büyücü, mûsikîşinâs, rakkas ve şairdir. Toplumun en önemli aktörü olan şaman, söylediği şiirlerle sözlü kültüre, sanata ve edebiyata hayat vermiştir.
- Bu dönemde Kam, Oyun, Bahşı ve Ozan gibi isimlerle anılan şair (Köprülü: 1986, 6769), toplumsal hadiseleri destân şeklinde şiire dönüştürmenin yanında, ölenlerin arkasından sâgu, lirik duyguları ifade eden koşuk ve hikmete ilişkin savlar söylemiştir. İslâmlaşma öncesi bu edebî eserlerde, içinde bulunulan dinin değerlerini, inanç esaslarını, ilkelerini ve beslediği duyguyu bulmak mümkündür
- Zamanla din dışı konulara doğru kayan edebiyat sanatının, dinî duygu ve tecrübeye olan ilgisi hiçbir zaman bitmemiştir. Din dili, edebiyat ve şiir dilini beslemiştir. Edebiyat da dinî düşünce, inanç ve değerlerin tanıtılması, anlaşılması ve öğretilmesi için imkanlar sunmuştur.

Türk İslâm Edebiyatı;

Türk tarihi içerisinde en önemli hadiselerden birisi İslâmlaşmadır. İslâmlaşma, millet olarak yaşanan toplumsal ve kültürel değişimi ifade eder. Bu değişimle birlikte Türkler, yeni bir kültür coğrafyasının içine girmişlerdir.

Türk İslâm Edebiyatı, İslâm öncesi gelişen **millî edebî formların** yanında, içine girilen İslâm kültür coğrafyasının estetik değerleri, güzellik ve varlık anlayışı, bilgi telakkisi, dil zenginliği ve musikisinden yararlanılarak ortaya çıkarılan edebiyattır.

Türk toplumunun yaşadığı en önemli değişimlerden birisi **İslâmiyet**'le tanışmasıdır. İslâmiyet, sosyal ve kültürel yapıyı değiştirerek dönüştürmüştür.

Bu değişim, sanat ve edebiyatta da görülmüştür. Edebiyat açısından **İslâmlaşma**, sanat anlayışının, formların, malzemenin ve dilin değişmesidir. Daha sonraki dönemlerde *Tanzimat*'la birlikte Batı kültürüyle yakın temasa geçilmiştir.

Bu temas, sosyal değişmeye sebep olduğu gibi, sanat ve edebiyatın seyrini de değiştirmiştir. **Bu bakımdan Türk Edebiyatı, tarihi sosyal değişmeye göre üç aşamada ele alınip incelenmektedir. Bunlar:**

- 1.İslâm Öncesi Türk Edebiyatı
- 2.İslâm Kültürü Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı
- 3.Batı Kültürü Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı

Bu üç dönem, sanat anlayışı, formları, malzemesi, kaynakları ve dili itibariyle birbirinden farklı özelliklere sahiptir.

Türk İslâm Edebiyatının kapsamı;

İslâmlaşma sonrası edebî hayatı ifade eden Türk İslâm Edebiyatı, Karahanlılar devrinde Yusuf Has Hacib'in kaleme aldığı Kutadgu Bilig ile başlamıştır.

Tanzimat sürecinde Batı tarzı yeni bir edebiyat arayışının başladığı dönemlerde, bu arayışlara uygun olarak form değiştirmiş ve günümüze değin devam etmiştir. Bu kronolojik süreklilikle birlikte, edebî eserin içeriği esas alınarak alanın sınırlandırılması mümkündür. Buna göre, dinî ve tasavvufi konuları ele alan edebî eserler ve doğrudan doğruya dinî ve tasavvufi konularda yazılmamakla birlikte, tasavvurları, imgeleri ve motiflerinde bu kaynaklardan yararlanan eserler Türk İslâm Edebiyatı içinde değerlendirilmektedir.

Türk İslâm Edebiyatının diğer bilim dallarıyla ilişkisi;

- ❖ Edebî eserler yazıldığı dönemlerin bilimlerinden, kültür ve sanat anlayışından etkilenirler. Edebiyat dili bu etkiyle oluşan bir dildir. İslâm ilim, kültür ve sanat ortamının içinde doğan Türkn İslâm Edebiyatı, Tefsir, Hadis, Tasavvuf gibi temel dinî ilimlerin yanında, kimya, simya, nücûm, zâyîçe, reml, sihir, tılsım, kıyâfet ve mûsikî gibi ilimlerden de yararlanmıştır. Bu alanları tanımlayan, anlatan ve çözümleyen bazı temel eserler, aynı zamanda birer edebî eserdir.
- ❖ Türkiİslâm Edebiyatı, bir edebiyat bilimi olarak, hem geleneksel hem de modern bilimlerle ilişkilidir. Bu edebiyat içinde üretilmiş olan sanat eserini analiz edebilmek, eserin yazıldığı dönemdeki bilgi anlayışını ve bilimleri tanımayı gerekli kılar. Ayrıca filoloji, tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji ve felsefe gibi bilimlerin kuram ve kavramlarının da bilinmesi analiz ve değerlendirmeleri sağlıklı kılacaktır.

- ❖ **Tanzimat'ın,sözcük anlamı"düzenlemeler, reformlar" demektir.** Tarihi bir kavram olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nda 1839'da Gülhane Hattı Şerif'inin okunmasıyla başlayan modernleşme ve yenileşme döneminin adıdır.
- ❖ **Türkler'in kitleler halinde İslâm'a girmesi, Talas Muharebesi**ya da Talas Meydan Muharebesi adıyla bilinen savaştan sonra olmuştur. Talas Muharebesi, 751 yılında bugünkü Kırgızistan sınırları civarında, Abbasîler ve müttefiki olan Karluklar ile Çinliler'e karşı yapılan bir muharebedir. Türkler bu savaşta Müslümanlığı yakından tanıma fırsatı bulmuştur. Bu sebeple Talas Muharebesi, çoğu tarih kaynağında Türkler'in Müslümanlığı kabul etmesi konusunda başlangıç noktası olarak kabul edilir.
- ❖ Hz. Peygamber'in şairleri şunlardır:
 - **Hassan b. Sabit ElEnsârî,**
 - **Ka'b b.**
 - **Zuheyr b.**
 - **Ebî Sulmâ ve Abdullah b. Revaha.**
- ❖ Cumhuriyet döneminde Türk İslâm edebiyatının temalarını kullanarak şiir yazan pek çok şair vardır. Bunlardan bir kaçını zikredebiliriz: Mehmet Akif Ersoy, Yahya Kemal, Necip Fazıl Kısakürek, Arif Nihat Asya, Asaf Halet Çelebi ve Sezai Karakoç.
- ❖ Encemüni Şuarâ, Tanzimat'la birlikte başlayan yeni arayışlara karşı klasik edebiyatı canlandırmak ve yenilemek isteyen şairlerin oluşturduğu edebî bir topluluktur. Hersekli Ârif Hikmet Bey'in evinde her hafta toplanan Encümen üyelerinin şiirleri okunur, değerlendirmeler yapılırdı. Dönemin öne çıkan pek çok şairi bu topluluğa katılmıştır. Özellikle Hersekli Arif Hikmet'ten başka, Leskofçalı Galib ve Tanzimat döneminin ünlü şairi Namık Kemal bu toplulukta temayüz eden şahsiyetlerdir.
- ❖ Edebiyat açısından İslâmlaşma, sanat anlayışının, formların, malzemenin ve dilin değişmesidir. Daha sonraki dönemlerde Tanzimat'la birlikte Batı kültürüyle yakın temas geçilmiştir. Bu temas, sosyal değişmeye sebep olduğu gibi, sanat ve edebiyatın seyrini de değiştirmiştir.
- ❖ Türkler, Müslüman olmadan önce Şamanizm, Budizm ve Maniheizm gibi dinleri benimsemişlerdir. Fakat ne eski Türk dini olarak nitelendirilen Şamanizm, ne de diğer dinler ve kültürler, Türk diline ve edebiyatına büyük hamle yaptırarak bir kudret göstermiştir.

Bu Özeti tamamladık,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/turk-islam-edebiyati-ady212u?search=%C4%B0LH1010>